

ПСИХОЛОШКЕ НОВИНЕ

ДПС ОСНОВАН 1953.

ЛИСТ ДРУШТВА ПСИХОЛОГА СРБИЈЕ

Број 495 * година XLIV * АПРИЛ 2026. * Београд

Издајемо из
овог броја

► Ментално
здравље новинара

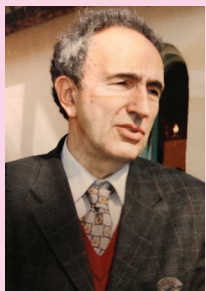
► Предлог за
достављање
предлога за
награде ДПС-а

► Рад са дететом
током развода
родитеља

► У памћењу:
Милан Костић

МЕДИЈСКА ЗЛОУПОТРЕБА СМРТИ НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ

Трагична смрт студенткиње Филозофског факултета и догађаји који су уследили након ове несреће, без икакве сумње, представљају најмучнији утисак протеклог месеца. И једино што је по мучнини могло да конкурише овој трагедији јесте таблоидно извештавање о смрти младе студенткиње – не чекајући званичне информације и не поштујући достојанство жртве, таблоиди су (поново) гзалили све принципе професионалног извештавања, објављујући њено лице и личне податке, много пре него што је полиција јавност о томе шта се десило 26. марта на платоу испред Филозофског факултета.

Друштво психолога Србије изразило је најдубље саучешће породици и пријатељима девојке која је трагично изгубила живот на платоу испред Филозофског факултета. Како се наводи у саопштењу ја јавност ДПС-а, када се догоди оваква трагедија, саосећање и поштовање бола и приватности најближих су једине реакције достојне хуманог друштва. Због тога Друштво осуђује сваку медијску злоупотребу овог догађаја у политичке сврхе, сензационализам у извештавању, неосноване интерпретације и непримерене гнусне изјаве појединаца и подсећа да у тренутку дубоке друштвене поларизације, свака неодговорна изјава носи ризик од продубљивања кризе и нових трагедија. Изражавајући саосећање са студентима и запосленима Филозофског факултета, Друштво психолога Србије истакло је да његови волонтери стоје на располагању свима којима је потребна психолошка подршка у вези са овим трагичним околностима. Филозофски факултет такође је организовао пружање психолошке помоћи свим особама које су трауматизоване овим догађајем.

У овом броју „Психолошких новина“ преносимо резултате најновијег истраживања о менталном здрављу новинара Мисије ОЕБС-а у Србији, у коме је учествовало 218 новинара у нашој земљи и

које је показало да више од трећине њих има проблем са менталним здрављем или психичке сметње, што дупло превазилази проценат заступљености менталних поремећаја у општој популацији, који износи око 15 одсто. Свакодневни стрес постао је „визит карта“ припадника „седме силе“, велики број новинара има високе нивое анксиозности и депресивности, а посттрауматски стресни синдром је двадесет пута чешћи у овој професији у односу на просечну популацију, говоре резултати овог истраживања који упозоравају да је проценат новинара који имају, или верују да имају проблем са менталним здрављем, порастао са 32 одсто у 2023. години, на 37 процената претходне године.

Још од пандемије коронавируса, свакодневица се обликује у условима перманентне кризе у којој се глобални и локални проблеми међусобно преплићу и појачавају. Објективних разлога за забринутост је много, док су могућности за успостављање реалне контроле ограничene. У таквом контексту, неизвесност више није изузетак већ нова реалност, без јасних назнака њеног краја. Питање које се намеће није да ли је могуће елиминисати страх, већ како у таквим околностима живети, а не само преживљавати. Искуство говори да је најважнији фактор у времену неизвесности макар један сигуран однос и осећај да негде припадамо, док је физичка активност најефикаснији начин за ублажавање последица хроничног стреса и повратак осећања контроле над животом, истакли су учесници трибине „На кафи са психологом“, која је средином марта одржана Дорћол плацу под слоганом „Живот у неизвесности: како живети, а не само издржати“ и коју преносимо у овом броју новина.

У априлском броју „Психолошких новина“ доносимо и текст представ-

ника Суда части Друштва психолога Србије који пишу како изгледа рад са децом у контексту развода родитеља и подсећају да рад са децом у психолошкој пракси носи додатну професионалну одговорност. Наиме, када су родитељи у конфликту или у поступку развода, та одговорност постаје још сложенија, јер психолог мора водити рачуна не само о добробити детета, већ и о правном оквиру који регулише родитељска права и обавезе.

Представница новоосноване Секције за психологију трауме при Друштву психолога Србије Теодора Павловић написала је занимљив текст шта психолошка траума јесте, а шта није, у коме скреће пажњу на опасности које произилазе из заговарања тезе да је све што нам се дешава трауматско искуство. На тај начин се, у једну руку, минимизира важност пружања адекватних интервенција и рада са људима који су заиста на неуролошком нивоу доживели трауму. Ова теза такође може довести до патологијације нормалних реакција на болна искуства, те утицати на слабење личног осећања компетентности услед преурањеног етикетирања особе као „оштећене“. И коначно, може имати за последицу скидање одговорности за суочавање са свакодневним тешкоћама и смањење фрустрационе толеранције под погрешним окриљем трауматизације.

У овом броју новина присећамо се лика и дела Милана Костића, доајена форензичке психологије у нашој земљи, који се залагао да се област психолошког вештачења уреди на систематичан начин. Костић се школовао на Филозофском факултету у Београду, на Медицинском факултету стекао је специјализацију из форензичке психологије, а у Специјалној затворској болници у Београду, у којој је провео већи део радног века, потписао је чак 6.500 психолошких експертиза.

Катарина Ђорђевић

У ПОТРАЗИ ЗА
НОВИМ
ОБРАСЦИМА:

ИЗМЕЂУ
ДРУШТВЕНИХ И
ДИГИТАЛНИХ
(Р)ЕВОЛУЦИЈА

ДРУШТВО ПСИХОЛОГА СРБИЈЕ | 74. КОНГРЕС ПСИХОЛОГА СРБИЈЕ | ДИВЧИБАРЕ, 28-31. МАЈ 2026.

ВЕСТИ ИЗ ДРУШТВА

ЧЛАНАРИНЕ У 2026. ГОДИНИ

*Умањује се износ чланарине за 10 одсто за групне уплате за десет и више уплаћених чланарина у складу са датумом уплате. Овај попуст се односи на групну уплату из исте установе – Војска Србије се рачуна као једна установа, или групну уплату из секције или подружнице ДПС-а.

*одобрава се бесплатна чланарина у 2026. години за оне који дипломирају у току те године.

Чланарину можете уплатити:

На основу рачуна (фактура): Уколико трошкове чланарине плаћа правно лице (установа), потребно је на мејл sekretar@dps.org.rs доставити захтев за издавање фактуре са именом и презименом психолога, податком о припадности психолога секцији или подружници и подацима о установи (најмање:

ЧЛАНАРИНА 2026. ГОД

Категорија	до 28.2	од 1.3
запослени психолози	4.500,00 рсд	5.000,00 рсд
Пензионери	3.000,00 рсд	4.000,00 рсд
незапослени психолози, мастер и докторски студенти	2.500,00 рсд	3.000 рсд
психолози из иностранства	45 eur	55 eur

тачан назив, адреса, ПИБ и да ли је потребно издати рачун путем Система електронских фактура).

Уколико трошкове чланарине сноси физичко лице, налог за уплату можете преузети путем следећег линка: <https://clanovi.dps.org.rs/>.

Приликом уплате потребно је унети информацију о избору секције или подружнице (назив секције/подружнице/без опредељења) јер се тај избор може вршити једном годишње приликом уплате чланарине.

Као физичко лице, можете платити чланарину и путем административне забране. На следећем линку можете пронаћи додатне информације као и формулар за плаћање чланарине на рате путем административне забране: <https://www.dps.org.rs/2014/1111/>

Информација о Вашој уплати стиже у Друштво првог наредног радног дана; путем следећег линка можете проверити да ли је Ваша уплата евидентирана код нас: <https://clanovi.dps.org.rs/>.

Уплате из иностранства су могуће само у ЕУР валути.

Контакти Друштва:
Мејл: sekretar@dps.org.rs
Сајт: www.dps.org.rs
Телефон: 011/3035131

ФОРЕНЗИЧКА ПСИХОЛОГИЈА – НОВ ТЕРМИН СЕМИНАРА

Центар за примењену психологију организује семинар Форензичка психологија – водич за психолошка вештачења, аутора и предавача проф. др Миклоша Бироа и проф. др Душанке Ђуровић, 25. априла. Семинар се одржава уживо у Београду, траје један дан, 8 часова а рок за пријаву је 10. април.

Циљ семинара је оспособљавање психолога за судска вештачења.

Садржај семинара:

- Вештачење урачунљивости
- Вештачење личности млађих пунолетника и малолетника
- Вештачење веродостојности сведока (одраслих и деце)
- Вештачење пословне и правне способности
- Вештачење подобности за родитељство
- Вештачење нематеријалне штете
- Вештачење узрока смрти

Полазници су дипломирани психолози и студенти четврте године психологије.

Аутори и водитељи семинара су универзитетски професори клиничке психологије и дугогодишњи судски вештачи, проф. др Миклош Биро и проф. др Душанка Ђуровић. Водитељи су аутори монографије „Форензичка психологија“ и бројних публикација из области клиничке и форензичке психологије.

Трајање: Један дан, 8 радних часова, уживо у Београду

Цена семинара је 13.000 динара

Пријаву можете послати путем електронске поште на имејл: cpr@dps.org.rs.

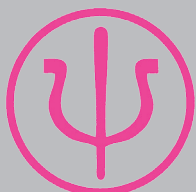

ДПС ИЗРАЖАВА САУЧЕШЋЕ ПОВОДОМ ТРАГИЧНЕ СМРТИ СТУДЕНТКИЊЕ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА

Друштво психолога Србије изражава најдубље саучешће породици и пријатељима девојке која је трагично изгубила живот на платоу испред Филозофског факултета.

Када се догоди оваква трагедија, саосећање и поштовање бола и приватности најближих су једине реакције достојне хуманог друштва. Осуђујемо сваку медијску злоупотребу овог догађаја у политичке сврхе, сензационализам у извештавању, неосноване интерпретације и непримерене гнусне изјаве појединаца. У тренутку дубоке друштвене поларизације, свака неодговорна изјава носи ризик од продубљивања кризе и нових трагедија.

Изражавамо саосећање са студентима и запосленима Филозофског факултета. Волонтери Друштва психолога стоје на располагању свима којима је потребна психолошка подршка у вези са овим трагичним околностима.

ДРУШТВО ПСИХОЛОГА СРБИЈЕ

психолошке новине

Издавач: Друштво психолога Србије
ISSN 2217-9313

Психолошке новине уредило Друштво психолога Србије; Редакција: др Адела Зобеница, Соња Ивковић, Ана Миленковић; Сарадници: Јасна Вељковић и Драгана Косовалић, Јелена Минић, Мејра Мрђенов, Саша Стојшић, Вељко Јовановић, Миљана Павићевић, Драгана Брдарић, Ана Окиљевић; Технички уредник и прелом: Вук Милосављевић; Заглавље: Стојан Пешановић; Штампa: ЦПП Београд; Адреса издавача: 11 000 Београд, Бушина 7/3; Секретар Друштва: Марија Вукотић Одаловић; Телефон: + 381 11 3035131; WEB: <http://www.dps.org.rs>; Прилоге слати на psiholoske.novine@dps.org.rs са назнаком ЗА ПСИХОЛОШКЕ НОВИНЕ, Слике: Pixabay

Жиро рачун: 170-755-77; Радно време од 8 до 15 часова. На основу мишљења Секретаријата за информисање Републике Србије бр. 413 01 189 91 1 д 20.02.1991.године, лист је производ из тарифног броја 8, став 1. тачка 1.алинеја 10, за чији се промет плаћа порез по стопи ид 3 %.

ПОЗИВ НА 74. КОНГРЕС ПСИХОЛОГА СРБИЈЕ

Драге колегинице и колеге,

Са великим задовољством вас позивамо на 74. Конгрес психолога Србије, под називом „У потрази за новим обрасцима: између дигиталних и друштвених (р)еволуција“.

Савремена психолошка делатност обележена је свакодневним суочавањем са озбиљним и дуготрајним изазовима. Живимо у времену убрзаних технолошких промена, али и изражених друштвених криза које утичу на осећај сигурности, поверења и предвидљивости у животу појединаца и заједница. У таквим околностима, од психолога се очекује да одговоре на све комплексније потребе друштва, често у условима повишене неизвесности и бројних системских ограничења. Положај професије додатно је отежан чињеницом да се већ деценијама суочавамо са недовољно јасним и развијеним законским и институционалним оквирима рада, ограниченом подршком и изостанком одрживих системских решења.

Посебан изазов представља снажан глобал-

ни утицај дигиталних технологија и вештачке интелигенције, који све интензивније посредују и обликују наше психичко функционисање. Вештачка интелигенција више није само технолошки алат, већ медијатор који значајно мења процесе учења, рада, комуникације, доношења одлука и конструисања идентитета.

У оваквом контексту питање одговорности добија посебну важност. Залагање за друштво које обезбеђује оптималне услове за психички развој и добробит сваког појединца, уз континуирано преиспитивање адекватности психолошког деловања у променљивим и често кризним околностима, саставни је део професионалне и друштвене одговорности психолога.

Овогодишњи конгрес замишљен је као простор заједничког разговора, размене и трагања за новим обрасцима разумевања, деловања и професионалног позиционирања психолога. Кроз пленарна предавања, симпозијуме, секције, округле столове, трибине и радионице отворићемо дијалог о улози пси-

хологије у времену дигиталних и друштвених (р)еволуција, о изазовима и могућностима примене вештачке интелигенције, као и о очувању професионалних вредности и стандарда у условима продужених друштвених криза. Конгрес је, као и сваке године, отворен за широк спектар научних и стручних тема из свих области психологије.

Позивамо вас да својим учешћем допринесете овој важној размени знања, искустава и перспектива. Верујемо да само кроз отворен дијалог, критичко преиспитивање и заједничко трагање за новим обрасцима можемо одговорити на изазове времена у ком живимо и градити психологију која је друштвено одговорна, научно утемељена и професионално оснажена.

Радујемо се вашем учешћу и заједничким сусретима.

С поштовањем,
Програмски одбор 74. конгреса психолога Србије

ПОЗИВ ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ПРЕДЛОГА ЗА НАГРАДЕ ДПС-А

Овом приликом позивамо психологе, секције, подружнице, органе Друштва, акредитоване институције, појединце да доставе предлоге за доделу награда Друштва психолога Србије и то:

Награду за животно дело за укупан дугогодишњи и изузетан допринос развоју психологије као науке и струке у области научних радова, координације научно-истраживачког рада, образовања научних кадрова, руковођења образовним институцијама и др.;

Награду „Живорад-Жижа Васић“, које се додељује за популаризацију савремене психологије у виду запажених јавних предавања, медијских наступа, публикација, рада у својој радној и/или широј друштвеној средини;

Награду „Јосип Бергер“ за најбољи мастер

рад који се односи на практичан рад психолога са појединцима, групама и организацијама, и чији резултати и закључци несумњиво упућују на конкретне могућности унапређивања делатности психолога у професионалној пракси;

Награду „Никола Рот“ за нарочити допринос институција и организација у промовисању психолошке науке и струке.

Друштвено признање „Љубомир-Љуба Стојић“ које се додељује за допринос раду и развоју секције, подружнице, тела или органа Друштва психолога Србије; за допринос развоју психолошке струке у својој средини и успешно окупљање чланства секције или подружнице;

Награду „Константин Момировић“ за изу-

зетан научни допринос интернационалног значаја у протеклој години.

Предлоге у писаној форми са аргументованим образложењима доставити искључиво у електронској форми на електронску адресу: sekretar@dps.org.rs са назнаком: ПРЕДЛОГ ЗА НАГРАДУ ДРУШТВА ПСИХОЛОГА СРБИЈЕ, најкасније до уторка, 28. априла 2026. године.

Са критеријумима за доделу сваке од наведених награда можете се детаљно упознати на следећој страници:

<https://www.dps.org.rs/vazna-dokumenta/>.

Награде ће бити традиционално додељене на Конгресу психолога Србије, који ће се ове године одржати на Дивчибарама у периоду 28–31. мај 2026. године.

Очекујемо Ваше предлоге.

САОПШТЕЊЕ ДПС-А ПОВОДОМ НЕТАЧНИХ ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НАЦРТА ЗАКОНА О ПСИХОЛОШКОЈ ДЕЛАТНОСТИ

Друштво психолога Србије обавештава стручну и широку јавност да су се у претходном периоду у медијима и на друштвеним мрежама појавиле нетачне и непрецизне интерпретације Нацрта закона о психолошкој делатности, које могу довести до погрешног разумевања његове сврхе и садржаја. У циљу тачног информисања стручне и опште јавности, ДПС жели да укаже на неколико кључних чињеница.

1. Да ли Нацрт закона прописује да се психотерапијом могу бавити искључиво психолози?

Не. Нацрт закона о психолошкој делатности не уређује ко може да се бави психотерапијом уопште, нити прописује опште услове за обављање психотерапијске делатности. Овај закон се односи искључиво на регулацију рада психолога и дефинише услове под којима психолози могу обављати различите психолошке делатности, укључујући и психотерапију као вид психолошког третмана. Тврдње да овај закон уводи монопол психолога у области психотерапије нису тачне.

2. Да ли се психолози одмах после дипломирања могу бавити психотерапијом?

Не. Нацрт закона јасно предвиђа да је за оба-

вљање сложених и специјализованих психолошких делатности, укључујући психотерапију, неопходно додатно стручно усавршавање и стицање посебне лиценце. Важно је нагласити да и према тренутно важећем Закону о психолошкој делатности и одговарајућем правилнику о обављању приправничког стажа, психолози већ имају могућност да се баве психотерапијом након завршеног приправничког стажа и положеног стручног испита, односно након стицања основне лиценце.

У том смислу, Нацрт новог закона не уводи ниже стандарде, већ управо супротно – додатно прецизира и поопштава критеријуме. Нови закон предвиђа увођење посебне, специјалне лиценце за обављање психотерапије, која подразумева додатна стручна усавршавања. По предлогу закона, психолог након завршетка студија пролази приправнички стаж и полаже стручни испит за основну лиценцу, док се специјална лиценца стиче тек након додатних обука и усавршавања и испуњавања посебних стручних услова. Тиме се јасно потврђује да закон не снижава стандарде, већ их унапређује и усклађује са потребом за већим нивоом професионалне одговорности

и компетентности. Другим речима, за разлику од важећег законског решења, нови Нацрт закона уводи строже критеријуме за бављење психотерапијом у оквиру психолошке делатности.

3. Да ли ће досадашња стручна усавршавања психолога у области психотерапије бити препозната као основ за добијање специјалне лиценце?

Психолози немају основа за страх: сва претходна усавршавања биће разматрана и узета у обзир. Након усвајања закона, Комора психолога ће кроз своја нормативна акта прецизно дефинисати услове за стицање посебних лиценци, укључујући и начин вредновања претходних обука и усавршавања. Тврдње да досадашња усавршавања неће бити призната нису утемељене. Њихов статус биће разматран у складу са јасно дефинисаним стручним критеријумима.

Друштво психолога Србије остаје посвећено унапређењу професионалних стандарда и заштити корисника психолошких услуга. Нацрт закона о психолошкој делатности има за циљ искључиво уређивање професије психолога и не задире у регулацију психотерапије као посебне делатности.

ПРОБЛЕМЕ СА МЕНТАЛНИМ ЗДРАВЉЕМ ИМА ВИШЕ ОД ТРЕЋИНЕ НОВИНАРА У СРБИЈИ

Више од трећине новинара у Србији има проблем са менталним здрављем или психичке сметње, што duplo превазилази проценат заступљености менталних поремећаја у општој популацији, који износи око 15 одсто. Свакодневни стрес постао је “визит карта” припадника “седме силе”, велики број новинара има високе нивое анксиозности и депресивности, а посттрауматски стресни синдром је двадесет пута чешћи у овој професији у односу на просечну популацију, говоре резултати најновијег истраживања о менталном здрављу новинара Мисије ОЕБС-а у Србији, у коме је учествовало 218 новинара.

Како је приликом промоције овог извештаја истакао Доминик Тијери, шеф Одељења за медије Мисије ОЕБС-а у Србији, проценат новинара који имају, или верују да имају проблем са менталним здрављем, порастао је са 32 одсто у 2023. години, на 37 процената претходне године.

„Новинари су често изложени претњама, угрожена им је безбедност и лоше су плаћени, а све је то плодно тле за настанак анксиозних и депресивних поремећаја. Глобална истраживања показују да се у 112 земаља света новинари суочавају са ризиком од погоршања менталног здравља, а новинари који извештавају о политици, криминалу и корупцији суочавају се са изузетним нивоом изложености стресу и трауми. Нажалост, многи новинари не препознају симптоме погоршања менталног здравља и мисле да је нормално живети са претњама, синдромом сагоревања и депривацијом сна, а за многе од њих тражење психолошке помоћи је знак слабости. Управо због тога, Мисија ОЕБС-а у Србији је крајем 2022. године урадила прво истраживање о менталном здрављу новинара у Србији, а 2025. поновила ову студију”, подсетио је Тијери.

Др Тамара Џамоња Игњатовић, професорка на Одељењу за психологију Филозофског факултета у Београду истакала је да резултати овог истраживања говоре да две трећине испитаника сматра да је новинарство стресније него већина занимања, а 63 одсто новинара свакодневно или често доживљава стрес. Иако нису сви стресори које испитаници осећају нужно везани за посао, резултати показују да су највећи – кратки рокови, финансијска неизвесност и велики број радних сати.

„Скоро половина новинара сматра да су спољни притисци и претње један од кључних извора професионалног стреса, а оно што нас забрињава јесте чињеница да је тај проценат порастао за десет одсто само за две године – са 37,8 на 47,2 одсто. У крупне стресоре спадају и неизвесност опстанка радног места, односно редакције у којој раде, као и међуљудски односи у колективу. Финансијску несигурност или потплаћеност пријављује чак 55 одсто новинара у узорку.

Резултати овог истраживања такође говоре да је 42 одсто испитаних доживело мобинг, односно злостављање на раду – најчешће од стране уредника и менаџмента, а нешто ређе од стране колега или власника медија. Утицај мобинга на ментално здравље препознаје трећина новинара, а сваки седми новинар сматра да се злостављање на раду одражава на њихов приватни живот. Преко 71 одсто испитаника сматра да њихове породице трпе „донекле“ или „значајно“ због њиховог посла. Нажалост, подаци овог истраживања говоре да је тек десет одсто новинара покренуло поступак заштите од мобинга или судски поступак, а најчешћи разлог је то што не верују да би тај поступак имао смисла.

Ово истраживање такође упозорава да је око 82 одсто новинара искусило синдром сагоревања. Степен емоционалне исцрпљености високо је изражен код припадника седме силе и манифестује се кроз хроничан умор, проблем са спавањем, смањену способност да се доживе пријатне емоције и недостатак животног ентузијазма. Ипак, охрабрује чињеница да доживљај професионалног постигнућа има чак 81 одсто новинара, који себе оцењују као (високо или умерено) ефикасне, што је значајно због тога што задовољство професионалним успехом може да компензује друге стресогене факторе посла“, истакала је др Тамара Џамоња Игњатовић.

Она је додала да синдром сагоревања најчешће узрокује извештавање о трауматичним догађајима, као што су криминал, корупција, несреће и породично насиље, али су све чешћи „окидачи“ бурнаута притисци и претње којима су новинари изложени – како у физичком, тако и у виртуелном простору.

„Иако скоро 60 одсто новинара сматра да им је потребна психолошка стручна помоћ због тегоба које имају, охрабрује податак да чак 40 процената њих није потражило ту помоћ – неки немају новца за ову врсту помоћи, а други у свом пренатпаном дневном или недељном календару не могу да нађу време за одлазак код стручњака за душу. Подаци такође упозоравају да 62 одсто испитаника има неко од хроничних физичких обољења, као што су кардиоваскуларне, болести ендокриног система или гастроинтестиналног тракта, неуролошке тегобе или дијабетес, а највећи број њих сматра да је тим болестима у значајној мери допринео стрес“, упозорила је др Тамара Џамоња Игњатовић.

Она је додала да ипак охрабрује чињеница да се новинари на конструктиван начин носе са стресорима свакодневног живота и посла.

„Новинари препознају значај позитивних механизма превладавања стреса, а то су социјална и

емоционална подршка, коришћење хумора као механизма одбране, давање позитивног значења негативном искуству...Осећај субјективног благостања новинара је изнад просека у средњу вредност, а на то највише утиче осећај личног постигнућа“, закључила је др Џамоња Игњатовић.

Подаци из овог истраживања говоре да више од 70 одсто новинара ради у медијима десет или више година, а преко трећине више од 25 година. Овако мали број младих особа у новинарству показује јасне проблеме у занављању (и вероватно атрактивности) професије. У исто време, више од трећине узорка чине особе старије од 50 година. Стални посао има 56,4 одсто анкетираних новинара, што је слично са просеком у ЕУ, али драматично мање од свих земаља у окружењу – у Мађарској и Румунији је 95 одсто новинара у сталном радном односу, док је у Хрватској 85 процената. У редовном истраживању ризика који се односи на услове рада новинара у Европи, Србија је на трећем најгорем месту по стопи ризика од нежељених догађаја, иза Турске и Грчке.

Између два истраживања, положај новинара у Србији драстично се погоршао. Број физичких напада и претњи на припаднике “седме силе” је скочио, док је број пресуда за ова два вида угрожавања пао са тринаест на само једну правоснажну. Онлајн вређање је доживело 67,4 одсто испитаника, онлајн претње 42,7, вређање телефоном или писаним путем доживело је 37,6 одсто испитаника, док је претње истим путем добило 27 одсто испитаних новинара. Још страшније звучи податак што је више од десет одсто испитаника у овом узорку доживело физички напад, а сличан проценат доживео је и напад на имовину. Праћење или прогањање доживела је готово петина новинара, а сексуално узнемиравање 7,3 одсто њих. Свега 15 одсто испитаних новинара није имало ниједно од ових непријатних искустава.

Катарина Ђорђевић

ЕТИКА У ПРАКСИ: РАД СА ДЕТЕТОМ У КОНТЕКСТУ РАЗВОДА РОДИТЕЉА

Рад са децом у психолошкој пракси носи додатну професионалну одговорност. Када су родитељи у конфлику или у поступку развода, та одговорност постаје још сложенија, јер психолог мора водити рачуна не само о добробити детета, већ и о правном оквиру који регулише родитељска права и обавезе.

У једном од случајева, који је разматран на Суду части, рад са дететом започет је на иницијативу једног родитеља, без сагласности другог родитеља коме је, према судској одлуци, поверено самостално вршење родитељског права. Када је тај родитељ накнадно затражио информације о раду са дететом, психолог је одбио да их пружи, позивајући се на поверљивост рада са клијентом.

Овакве ситуације указују на важност доброг познавања правних и професионалних оквира који се односе на рад са малолетним особама. Посебно је важно утврдити коме је, на основу судске одлуке, поверено вршење родитељског права, јер у таквим случајевима сагласност за психолошки

рад са дететом мора дати управо родитељ који је носилац тог права.

Рад са децом у приватној пракси захтева не само клиничку компетенцију већ и добро познавање правног и институционалног оквира који регулише родитељска права и заштиту детета. То подразумева разумевање питања као што су: ко има право да да сагласност за психолошки рад

са дететом, када је потребно прибавити сагласност оба родитеља и ко има право да добије информације о раду са дететом.

У ситуацијама развода или спора између родитеља, посебно је важно проверити да ли постоји судска одлука која уређује вршење родитељског права и поступати у складу са тим оквиром.

Импликације за праксу

Случајеви рада са децом у контексту развода родитеља често су сложени и укључују различите институције и правне процесе. Због тога је понекад изазовно сагледати све околности појединачног случаја.

Ипак, једно начело остаје јасно: када психолог ради са малолетним дететом чији су родитељи разведени, неопходно је имати сагласност родитеља који је формални носилац родитељског права. Поштовање овог принципа представља важан део професионалне одговорности, али и важан елемент заштите добробити детета.

Суд части Друштва психолога Србије

БЕЗ МОГ ГОЛМАНА

Соба је бучна. Неко је дао гол. Странци грле странце. Пића се просипају. И ви седите ту и не осећате апсолутно ништа. Не зато што сте хладни. Плачете на филмовима. Не спавате због људи које волите. Осећате ствари, понекад превише. Али ова конкретна електрична струја која пролази кроз просторију када неко помене резултат... једноставно не стиже до вас.

И годинама сте претпостављали да то говори нешто лоше о вама. Не говори. Говори нешто тачно о томе како је ваш мозак направљен. Почните с питањем које нико не поставља. Од свега чему људски мозак може да посвети пажњу, зашто су милијарде људи сваки викенду, емоционално предане исходу који не могу да контролишу, који изводе људи које никада неће упознати, у игри која до понедељка ујутру неће имати никакав ефекат на њихов живот. То није саморазумљиво понашање. То је ванредно понашање. И разумети зашто га они имају је најбржи пут да разумете зашто ви немате.

Мозак и племе

Нервни систем навијача током утакмице третира оно што гледа као стварну претњу. Срчани ритам расте. Кортизол скаче. Иста хормонска каскада која се пали када се нешто заиста опасно дешава: активира се због непознатог човека који шутира лопту. Разлог није мистериозан: људски мозак није направљен за модерни свет. Направљен је за племе. Десетине хиљада година ваша група била

је ваш опстанак. Ако је племе изгубило, изгубили сте и ви. Та жичана инсталација није нестала. Само је пронашла нова племена.

Спортски клубови су модерна племена, са бојама, ритуалима, непријатељима, и оним опојним осећајем да се припада нечему већем од себе. А када су истраживачи мапирали црте личности на људе који се прикључују тим племенима и на оне који не, открили су нешто што мења рачуницу. Они који се не везују за спорт конзистентно

постижу више резултате на једној димензији: отворености ка новом искуству. Димензији везаној за интелектуалну радозналост, машту и склоност ка комплексности која се развија уместо да се понавља. Ваш мозак није пропустио да се повеже с племеном. Тражио је нешто што племе није могло да понуди.

Допамин који сами зарадите

Навијање функционише на интермитентном учењу: непредвидиви исходи, напетост која се никада сасвим не разреши, исти механизам који чини коцкарнице тешке за напуштање. Али неки мозгови једноставно не реагују на туђе исходе. Ако се ваш допамин активира на савладавању, на тренутку када нешто кликне, на задовољству разумевања које је захтевало прави напор, онда гледање како се непознати такмиче делује празно. Не зато што вам недостаје страст. Него зато што ваш мождани систем за награде одобрава само оне висове које сте лично изазвали. То је тежи стандард за испуњење,

и искренији. Постоји и физички слој који се ретко исправно именује. Отприлике сваком петом човеку спортско окружење није узбудљиво, него га кошта енергије. Бука, гомила, непрекидна непредвидивост не производе набој. Производе исцрпљеност. То није осетљивост као слабост. То је другачија калибрација.

Идентитет без резултатске табле

Посматрајте навијаче после победе: „Ми смо победили.“ После пораза: „Они су изгубили.“ Заменица се мења аутоматски, без размишљања. Психолози то зову позајимљавањем туђим сјајем. Софистициран систем, али функционише само ако вашим осећају себе требају спољни резултати да би остао целовит.

Наставник који обликује тридесет судбина зарађује годишње онолико колико резервни везни играч за недељу дана. Медицинска сестра која три месеца није имала целу паузу за ручак, док градска светла сијају за стадион, који се распродаје за минуте. Тај размак између онога што друштво плаћа и онога што стварно треба... тешко је не видети једном када га јасно спознате. То је осетљивост на (не)правду. За људе који је носе, корак уназад од спортске културе није равнодушност. То је тихо одбијање. Приватно, без објаве, примећено само од оних који су га донели.

Разлог зашто спорт не стиже до вас није одсуство. То је мозак који је поставио питање које већина никада не постави: од свега чему бих могао да посветим пажњу, заслужује ли ово моју пажњу? И тихо, без драме, без потребе да ико разуме, одговорио је - не. Док су сви остали у соби позајимљивали туђу причу, ви сте писали своју. И ваша нема надокнаде.

Драган Радованчевић, психолог

СЕЋАЊЕ НА ПСИХОЛОГА МИЛАНА КОСТИЋА ЗНАО ВИШЕ О ЉУДИМА НЕГАЦИЈЕ

Психолошке експертизе су током последњих деценија постале обиман и значајан посао у оквиру кривично-правног и грађанско-правног поступка. Међутим, распрострањено је уверење (које није поткрепљено подробним истраживањима) да се психолошка вештачења у Србији одвијају шаролико и методолошки неуједначено. То се огледа у чињеници да експерти у истом предмету често заступају противречна мишљења. Неко коме је било нарочито стало да се брижљивије приступи овом проблему, био је специјалиста клиничке психологије Милан Костић (рођен 1947. године) а који је преминуо крајем децембра прошле године.

Када се крајем деведесетих година прошлог века, у књижарама појавила његова књига „Злочин из страсти“ брзо је стекла читаоце. Оваква радозналост може се објаснити актуелношћу теме коју подупиру подаци да се у свету свакодневно догађају убиства, углавном тзв. „слабијег пола“. Према подацима УН то је 85.000 до 90.000 годишње, од којих се само у Србији догоди, 25 до 30. Да објасни такве појаве Милану Костићу је послужило тридесетогодишње искуство из рада у Специјалној затворској болници у Београду, у којој је потписао чак 6.500 психолошких експертиза. Овај врсни стручњак се ишколовао на Филозофском факултету у Београду, а на Медицинском факултету стекао је специјализацију из форензичке психологије.

Милан Костић је објавио осим „Злочина из страсти“ (1998.) још неколико запажених наслова: „Ното pegans или човек насупрот“ (1996.), „Форензичка психологија теорија и пракса“ (2000., 2002.), „Психолошке експертизе“ (2004.) и огледе из психологије маргиналности под насловом „Непознати“ (2008.). У потоњој се осврнуо и на своју струку коју је сматрао неправедно маргинализованом. Залагао се за исправнији статус својих колега и био је иницијатор оснивања Психолошке коморе. Надао се да ће психолози, оку-

пивши се око ње, коначно успети да удахну смисао сопственом статусу, који се по његовом мишљењу био негде изгубио.

Милан Костић потиче из занимљивог породичног окружења. Мајка, Јулијана Јанковић, Лесковчанка чувена по лепоти, била је сестрична београдског индустријалца, Владе Илића. Деда по оцу му је био историчар и народни посланик у предатној скупштини Краљевине Југославије. Записници са седница које је деда оставио потомцима, сведоче о једном турбулентном времену, и испуњени су неслућеним обимом псовачког вокабулара. Под дејством дединог ауторитета и тежње за праведним друштвом Милан је испољио поли-

тички жар, те је члан од оснивања Демократске странке деведесетих година прошлог века. Био је одборник у Скупштини града Београда, а потом и члан Главног одбора Демократске странке, у време Зорана Ђинђића.

Наклоност према филму и позоришту најпре га је определила за студије режије. Положио је испит код познатог редитеља Александра Петровића, кога је одушевио одбраном филмског извођења руског „Хамлета“, око чега су им се мишљења изгледа подударила. Прадеда Никола Петровић који је у раније доба био управник Народног позоришта у Београду, у два сазива, томе би се вероватно обрадовао. Милан се ипак определио за психологију и вероватно је тај избор био пун погодак. Свој посао је обављао веома одговорно, што је резултирало угледним научним и стручним признањима Друштва психолога Србије: „Живорад-Жижа Васић“, „Љуба Стојић“ као и друштвеним признањем за израду закона о Психолошкој комори Србије. У организацији Друштва психолога Србије и у сопственој режији одржао је тридесет стручних семинара из ове области које је похађало више од триста психолога и правника. По позиву је више година држао предавања на Филозофском и Правном факултету Универзитета у Београду. Више десетина пута је наступао у медијима као тумач психолошких феномена и збивања. Није увек било једноставно одговорити на сва питања о људима негације који руше све мостове да би своју „слободу“ нашли у акцији против других. Психологија ипак није свемоћна. Кажу да све тајне човечанства леже у људској глави. Онда је и тајна зашто је и баш глава, из које су потекле реченице (исписане беспрекорним стилем у Милановим књигама, да је могао свако да их разуме), подлегла Алцхајмеровој болести. Ова их је лагано и временом претварала у кашу апсурда. Смртницима свесних људске коначности такве појаве падају као неправда, јер Милан Костић је важио не само за образованог већ и за честитог и хуманог човека. **Марина Костић**

НЕИЗВЕСНОСТ ЈЕ НОВА РЕАЛНОСТ

Још од пандемије коронавируса, свакодневница се обликује у условима перманентне кризе у којој се глобални и локални проблеми међусобно преплићу и појачавају. Објективних разлога за забринутост је много, док су могућности за успостављање реалне контроле ограничене. У таквом контексту, неизвесност више није изузетак већ нова реалност, без јасних назнака њеног краја. Питање које се намеће није да ли је могуће елиминисати страх, већ како у таквим околностима живети, а не само преживљавати. Искуство говори да је најважнији фактор у времену неизвесности макар један сигуран однос и осећај да негде припадамо, док је физичка активност најефикаснији начин за ублажавање последица хроничног стреса и повратак осећања контроле над животом, истакли су учесници трибине „На кафи са психологом“, која је средином марта одржана Дорћол плацу под слоганом „Живот у неизвесности: како живети, а не само издржати“.

Истичући да већ пуних шест година живимо у стању перманентне кризе, где се глобални и локални проблеми међусобно преплићу и суперпонирају и у којој је објективних разлога за забринутост много, а смислених могућности за повећање безбедности мало, психолог Владимир Боровница оценио је да је неизвесност постала

нова реалност којој се у овом тренутку не назире крај. Због тога је неопходно да овладамо вештином живљења, а не само преживљавања, у контексту перманентне неизвесности.

„Шта то практично значи? Шта можемо учинити када на спољашње претње не можемо утицати? Да бисмо на то питање одговорили мислим да је важно да добро разумемо природу и суштинску функцију реакције страха. Обично се каже да је страх „нездрав“ када је претеран (и)ли ирационалан – на пример, уколико се екстремно плашимо јавног наступа или затвореног простора. Ипак, чини ми се да се ствар може за нијансу прецизније и практичније дефинисати. Треба почети од еволутивне функције страха, а то је очување безбедности и живота у целини. Управо се ту крије разлика. Наиме, страх је функционалан све док нас покреће на смислену акцију – ону која повећава безбедност. На пример, ако смо здрави али се и даље за здравље плашимо, смислене акције су да се добро хранимо, редовно спавамо, будемо физички активни, престанемо да пушимо и идемо редовно на систематске прегледе. И ту се ствар отприлике завршава. Рекао бих да није смислена акција да се прегледамо везано за сваку могућу болест која би нас могла задесити. Смислено је да се прегледамо

везано за највероватније претње које се могу десити. Када смо све то обавили, смислена акција је да чувамо живот на други начин, односно да „користимо“ живот и не дозвољавамо да живот пролази поред нас зато што се плашимо. Управо због тога је приоритет покренути се“, нагласио је Боровница.

У идеалистичном сценарију, покретање је синоним за предузимање оних акција које нас у највећој мери испуњавају и дају смисао нашем животу. У прагматичном сценарију, било која акција – било да је у питању умивање, туширање, шетња до парка, одлазак на дружење или концерт, је та која нам даје енергију и вади нас из вртлога страха и последичне пасивности и немоћи.

„Две најмоћније мере за сузбијање стреса су међуљудски односи и физичка активност. Наиме, добри међуљудски односи, доживљај повезаности, припадности и прихваћености су најбоља заштита да стрес не доживимо. Физичка активност је, са друге стране, најбоља мера која нам помаже да се осетимо снажнима и отпорнима, као и да се заштитимо од негативних здравствених последица хроничног стреса“, закључио је Владимир Боровница.

Катарина Ђорђевић

ШТА ПСИХОЛОШКА ТРАУМА ЈЕСТЕ, А ШТА НИЈЕ

Траума, трауматизација, трауматско искуство, трауматизујуће... Последњих година, све чешће, путем медија, у свакодневном говору, на разним клиповима, постовима, у књигама и на предавањима, сусрећемо се са овим терминима. Иако је драгоцено што се о трауми све више говори, дели и објашњава, важно је да знамо на шта се тачно мисли када се каже „траума“ или „трауматско искуство“.

Према речима Дена Сигела „најједноставнији начин дефинисања трауме је да је траума искуство које надмашује наше способности да се са њиме носимо.“ Траума може, али и не мора, да буде сам догађај и искуство које смо преживели, али траума је дефинитивно доживљај онога што смо преживели. Тај доживљај се најчешће види у одсуству капацитета нашег тела и ума да оно што нам се десило смести у одговарајуће „фиоке“, тј. недостатку капацитета нервног система да искуство адекватно обради и integriше. Траума је управо у одговору нашег нервног система на оно неочекивано, непредвидиво и незамисливо што нам се десило. Наш организам се, као последица трауме, мења и постаје осетљивији на опажање ризика, бива нам угрожен осећај сигурности, и често смо у стању повећане будности и ишчекивања опасности која вреба. Како истиче Џудит Херман: „Трауматски догађаји су изванредни, не зато што се ретко дешавају, већ зато што надјачавају прилагођавања обичних људи животу...“

Заједнички именитељ трауме је осећај интензивног страха, немоћи, губитка контроле и претње од уништења. Стога, када говоримо о конкретним трауматским догађајима, говоримо о искуствима која су била интензивна, опасна, угрожавајућа и изван уобичајеног. Примери таквих искустава су различите природне непогоде, насиља почињена од других људи, као што су физичко, психичко и сексуално злостављање, насиље у заједници, ратови и различити облици угрожавајућих догађаја како на индивидуалном тако и на колективном плану. Трауматске догађаје који су високог интензитета, трају релативно кратко и дешавају се изненада називамо шок траумама.

Од изузетне важности је назначити, када говоримо о трауми, да трауматско искуство не мора бити само сусрет са нечим неочекиваним, застрашујућим и угрожавајућим — траума је и када није било довољно „потребно“, довољно „доброг“, довољно „здоровог“. То значи и да депривацију, тј. незадовољавање основних емотивних потреба, такође сматрамо континуираном трауматизацијом и тада често говоримо о развојној трауми. „Траума није сама по себи та која доводи до трајне штете, већ одсуство исцељујућег односа током и након трауме“, каже Ричард Ерскин. Психолошко и физичко занемаривање такође подводимо под трауматско искуство, које има значајне последице на доживљај себе, слику и представу других и животних околности. Оду-

зет је осећај контроле, нарушено самопоуздање, створен доживљај беспомоћности те нису развијени битни ментални капацитети.

Са термином траума, често у пакету, долази и дијагноза посттрауматског стресног поремећаја (ПТСП) и комплексног посттрауматског стресног поремећаја (КПТСП), међутим, потребно је раздвојити ове појмове који се у свакодневном говору често преплићу. Према МКБ-11 ПТСП се може појавити након излагања стресогеном догађају или серији догађаја изузетно угрожавајуће или катастрофалне природе (тортуре, сексуално насиље, тероризам). Карактеристике овог поремећаја су поновно преживљавање стресогеног догађаја, избегавање свега што подсећа на догађај и стални осећај угрожености. Симптоми трају најмање неколико недеља и знатно нарушавају функционалност особе. Комплексни ПТСП поред обавезних карактеристика ПТСП-а дефинише пролонгирано трајање угрожавајућих догађаја који последице доводе до изражених проблема у афективној регулацији, тешкоћа у интерперсоналним односима и негативног мишљења о себи. Потребно је нагласити да неће свако трауматско искуство довести до развоја клиничких симптома ПТСП-а услед фактора резилентности појединаца, односно капацитета да се носе са проживљеним искуством и дијапазоном ресурса са којим располажу. Коначно, разумевајући да траума није у самом догађају већ у нашем доживљају истог, тешко је направити јасну границу или листу искустава која ћемо сврстати у једну или другу категорију. Ипак, кључно је истаћи да појединац кроз живот проживи много болних, неправедних, непријатних и стресних искустава која не морају нужно бити и траумат-

ска нити тако етикетирана. Различити губици, неправде, неизвесности и страхови су део људског искуства и ако не доводе до значајне дезорганизације функционисања и не превазилазе способности особе да се адаптира на новонастале околности, не сматрају се траумом у клиничком смислу. Овакве догађаје често називамо стресогеним, након којих следе нормалне реакције туге, страха или беса које представљају адаптивни део психолошког процеса прилагођавања.

Заговарати тезу да је све што нам се дешава трауматско искуство може бити опасно. У једну руку минимизира важност пружања адекватних интервенција и рада са људима који су заиста на неуролошком нивоу доживели трауму. Ова теза, затим, може довести до патологизације нормалних реакција на болна искуства, те утицати на слабење личног осећаја компетентности услед преурањеног етикетирања особе као „оштећене“. Коначно, може имати за последицу скидање одговорности за суочавање са свакодневним тешкоћама и смањење фрустрационе толеранције под погрешним окриљем трауматизације.

На крају, с циљем неупадања у замку претеране патологизације нити минимализације личног искуства, важно је пронаћи водиљу и одговор на питање шта психолошка траума јесте, а шта није. Сагледавајући све наведено, можда је најпоузданији оријентир за дефинисање и диференцирање стресног догађаја од доживљене психолошке трауме и развоја клиничког синдрома ПТСП-а и КПТСП-а само аутентично искуство појединца и реакција његовог нервног система на конкретан догађај.

Теодора Павловић
Секција за психологију трауме

ОДЛОЖЕН СКУП ЕМПИРИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА У ПСИХОЛОГИЈИ

Програмски одбор 32. међународног научног скупа Емпиријска истраживања у психологији донео је одлуку да се овај научни скуп одлаже. О формату и новим датумима одржавања скупа учесници ће бити обавештени у најкраћем року. За све врсте потврда у вези са одлагањем скупа учесници се могу обратити званичном мејлу Емпиријских истраживања у психологији – eip@f.bg.ac.rs.

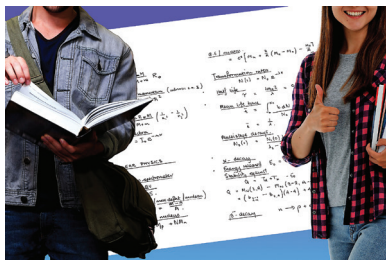
Представници Програмског и Организационог одбора овог међународног научног скупа моле ауторе пријављених радова да о изменама обавесте и своје коауторе, будући да је обавештење послато само ауторима за контакт.

ДРУГИ ПИШУ

КАКВО ЈЕ ПСИХИЧКО ЗДРАВЉЕ СРПСКИХ СТУДЕНАТА

У Берлину је представљено прелиминарно истраживање о менталном здрављу учесника протеста у Србији. Резултати показују да су притисци и насиље повезани са већим нивоом анксиозности и стреса, али и да колективни ангажман и солидарност могу да подстакну осећај смисла, отпорност и посттрауматски раст.

Дан уочи годишњице највећег студентског и грађанског скупа 15. марта 2025. у Београду, у центру Берлина одржана је расправа о једној теми о којој се ретко прича откако су студентски протести почели да мењају свакодневницу Србије. Наиме, колико је ово време оставило трага на психичко здравље пре свега оних који у покрету учествују?

Како се могло чути на самом почетку вечери, током свих ових месеци од почетка протеста често се говори о политици и политичким циљевима, а мање о самим људима који овај покрет носе, пише Дојче веле.

Делом изненађујуће позитивни резултати

Окосница расправе, коју је организовао берлински психолог Андреј Тодоровић, били су прелиминарни налази истраживања о менталном здрављу током студентских и грађанских протеста у Србији, које је спровео тим истраживача са филозофских факултета у Београду и Новом Саду и са Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију у Београду. Љиљана Мишић и Сара Дојчиновић са Одељења за психологију Филозофског факултета у Београду представиле су на трибини прелиминарне резултате студије који су показали неке очекиване, али и позитивно изненађујуће налазе. Сара Дојчиновић је на упит DW-а о томе које су главне спознаје студије која је спроведена на 664 учесника у јануару и фебруару ове године указала на то да сусрет са свакодневним притисцима и претњама не мора у сваком случају да резултира искључиво негативним последицама.

„Прелиминарни резултати показују да је изложеност полицијском и параполицијском насиљу током протеста и блокада повезана са лошијим показатељима менталног здравља, али и да слика није потпуно једноставна“, каже она.

„Видимо повезаност насиља са вишим нивоима негативног афективитета, анксиозности, депресивности и симптома ПТСП, али истовремено, када их прати и већа социјална подршка, доступност стручне подршке и колективни ангажман, видимо и више позитивног афекта и посттрауматског раста“, додаје Дојчиновић.

Како појашњава, људи на тешка искуства не реагују само кроз патњу, већ истовремено кроз однос са колективом и учешће у протестима „граде отпорност, повезаност и осећај смисла“.

Људи се осећају добро када имају осећај да контролишу ствари

Једноставно речено: људи се са притисцима носе много боље ако их истовремено носи осећај да нису сами.

Александар Димитријевић, учесник трибине и психолог из Берлина, објаснио је како нарочито код младих осећај заједништва може ублажити негативна искуства која прате протесте од самог почетка, а која су пре свега повезана са притисцима, како државног апарата тако и дела јавности. Пресудну улогу у томе има осећај да се напакон нешто може променити набоље.

„У правилу се људи психички осећају много боље када имају осећај да ствари држе у својим рукама. То се стручно зове локус контроле. Ако сам препуштен томе да неко други одлучује о свему, по правилу се осећам лошије“, каже Димитријевић и додаје:

„Ови млади људи се осећају добро, јер имају осећај да нешто доприносе, да нешто раде, да нешто од њих зависи. Имају наду да ће нешто променити и имају осећај подршке заједнице и то су све дивне ствари.“

Охрабрујући гестови грађана

Ања Аздејковић и Емилија Лазаревић са Биолошког факултета у Београду потврдиле су гостима берлинске трибине тај осећај. За њих је последњих годину дана, како су рекле, најузбудљивији и најпозитивнији сегмент живота.

„Практично нас носе осећаји заједништва и солидарности, и то не само међу студентима него и од стране грађана“, рекла је Аздејковић. Посебну енергију дају мали гестови грађана попут знакова пажње у облику хране или једноставно вербалне подршке, додаје.

То потврђује и сама студија, како за DW каже Сара Дојчиновић.

„У оваквим колективним и политички набијеним околностима, када људи виде да неко трпи насиље или неправду, то може да подстакне осећај солидарности, потребу да подрже једни друге и заједничко проналажење смисла“, каже ова научница.

Противник опаснији него онај деведесетих

На питање о „кондицији“ студената да свој пројекат спроведу до краја, одговори су неодређенији.

„Овај студентски протест је квалитетан, масиван, али бих рекао да је и противник много опаснији него противник из деведесетих. Имам осећај да ови студенти доносе веома паметне и промишљене одлуке и да су у потпуности посвећени ствари, али исход је тешко предвидети“, закључио је Димитријевић.

Много зависи и од издржљивости учесника протеста пред којима је фаза доношења важних одлука. Аспект заједништва, како закључује Дојчиновић, у одупирању негативним последицама притисака може одиграти пресудну улогу.

„Важно је нагласити да последице нису једнозначне, односно да одговор не мора бити или-или; људи могу бити и исцрпљени и оснажени у исто време. Оно на шта наше истраживање прелиминарно упућује јесте да социјална, али и стручна подршка, ту играју кључну улогу.“

(Време)

БРАК НА УДАРУ: КАДА ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА ПОСТАНЕ ОПСЕСИЈА

У САД расте забринутост због потенцијално опасних ефеката вештачке интелигенције на ментално здравље, а једна од најновијих прича стиже из Орегона, у случају где је ChatGPT постао средиште породичне драме. Наиме, Кејт Фокс тврди да је њена породица доживела „драматичне тренутке и велике кризе“ пошто је њен супруг Џо Чеканти почео да проводи све више времена комуницирајући са четботом. Он је у почетку користио ChatGPT за практичне сврхе – развој идеја, планирање пројеката и решавање свакодневних недоумица. Међутим, комуникација са четботом временом је постала све интензивнија и личнија. Разговори су се продужавали на више сати дневно, а у појединим периодима трајали су и до 12 сати.

„Први пут смо се озбиљно посвађали због ChatGPT-а. Имала сам осећај да разговарам са зидом – као да сам га изгубила“, навела је Кејт, и додала да је постепено приметила промене у његовом понашању: повлачење из породичног живота, ослабљену концентрацију и све израженију преокупираност комуникацијом са вештачком интелигенцијом.

Прекомерна употреба четбота, предности и мане

Чланови породице су у једном тренутку посумњали да је реч о здравственом проблему, па су разматране и могуће дијагнозе које би могле објаснити наглу промену личности и когнитивних способности. Ипак, временом је постало јасно да је централни фактор у његовом понашању била управо прекомерна употреба четбота. Неколико дана након покушаја да се дистанцира од четбота, извршио је самоубиство. Његова супруга је уверена да је прекомерна употреба вештачке интелигенције допринела погоршању његовог психичког стања, док стручњаци истичу да су у оваквим случајевима узроци најчешће вишеслојни.

Ово није изолован случај. У Сједињеним Америчким Државама већ су покренуте поједине тужбе против технолошких компанија које развијају ВИ системе, укључујући и OpenAI, уз тврдње да су њихови производи допринели погоршању менталног стања корисника или подстакли деструктивно понашање. Иако су такви правни поступци још у раној фази, они указују на растућу забринутост дела јавности.

Стручњаци за ментално здравље упозоравају да четботови, због начина на који су дизајнирани, често делују афирмативно и подржавајуће, што код рањивих особа може појачати осећај блискости и зависности. „Ако систем константно потврђује ваша уверења и не поставља границе, то може бити проблематично за особе које већ имају психолошке потешкоће“, наводи један од саговорника Гардијана.

Компаније које стоје иза ових технологија истичу да раде на унапређењу безбедносних механизма и да ВИ системи нису намењени као замена за професионалну психолошку или медицинску помоћ.

„Ово су невероватно срцепарајуће ситуације и наше мисли су са свима који су погођени“, рекао је портпарол OpenAI Џејсон Деутром и додао: „Настављамо да унапређујемо обуку ChatGPT-а како бисмо препознали и реаговали на знаке невоље, смирили разговоре у осетљивим тренуцима и усмерили људе ка подршци у стварном свету, тесно сарађујући са клиничарима и стручњацима за ментално здравље.“

(Guardian)